

1980-11-28

Förslag till övergripande datapolitik i fr nya parti program

Under datateknikens nuvarande och snart ankommande utveckling kommer fler och fler medborgare att beröras av effekterna på ~~nya~~ olika områden. Företagens, myndigheternas och organisationernas datasystem registrerar nu alla medborgare många gånger i olika nästan skiftande sammanhang. Det ger nya möjligheter till bättre och snabbare information, billigare administration, ökad kunskap samt effektivare produktion.

Men hoten finns också mot den ensidiga och svårkontrollerbara insyn i den enskildes förehållanden, om trötta och enformigare arbetsuppgifter, färre arbetstillfällen genom datorisering, ökad byråkrati och mindre möjligheter att kontrollera den.

Hur ska detta tekniska redskap användas så att så många som möjligt får nytta av det? Det är vad Folkpartiets datapolitik visar på.

Integritet

Datalagen är medborgarnas viktigaste skydd mot missbrukad datamakt. Skyddet måste dock byggas ut ytterligare.

- Datalagen bör byggas ut till en allmän personregisterlag, som inte är bunden till någon viss form av teknik för registrering.
- För myndigheternas avkräver oss uppgifter bör vi få veto vad uppgifterna ska användas till.
- Hemdatorer och hemterminaler har många fördelar, men kan också utgöra nya hot mot den personliga integriteten. Detta bör särskilt uppmärksammas av datainspektionen.
- Den anställdes personliga integritet på arbetsplatsen måste bevakas när datasystem införs på arbetsplatserna.
- En funktion som dataombudsman bör inrättas.
- Det bör finnas rätt och möjlighet för den registrerade att i efterhand besvära sig över beslut som datainspektionen fattat.
- Resultat från sanktioner av register med personuppgifter kan ge myndigheter försteg framför den enskilde. Bevisbördor bör i sådana sammanhang ej ensidigt läggas på den enskilde. Datorernas uppgifter måste alltid kontrolleras, där så är möjligt för hand, innan rättsliga åtgärder vidtas.

Informationsrätt

Information är makt. Den som har kunskaperna och instrumenten att informera om sin vara, sitt budskap eller sina idéer har ett övertag. Men också den som har tillgång till information har makt. Rätten till information och möjligheterna att informera - informationsfriheten - bör öka för alla grupper, inte minst med datorernas hjälp.

- Informationsfriheten bör ökas genom att alla medborgare får lika rätt, och vidgad möjlighet, till samhällsinformation. De principer som gäller för vår tryckfrihet bör tillämpas även för nya medier. Detta innebär att teledata bör organiseras på ett sätt som möjliggör mångfald och decentralisering.
- Datorstödda lokala informationscentraler, t ex i anknytning till folkbiblioteken, bör infättas för att tillhandahålla informationservice till medborgarna.
- Reklam i datasystem är en del av yttrandefriheten, och bör därför accepteras. Etiska koder behövs för denna reklam, liksom tekniska möjligheter att utestänga påträngande och oönskad reklam.
- Datatekniken bör utnyttjas för att främja kommunikation nedifrån och upp, som komplement till nuvarande enkelriktade masskommunikation. Det måste finnas utrymme i teledata för allmänhetens aktiva medverkan, och för utvärdering av dessa system utifrån en social synvinkel.
- Utbildning om datatillämpning bör kraftfullt vidtas på alla nivåer. Ett viktigt exempel är vidareutbildning av kontorpersonal i samband med kontorsautomation.

Datorer på arbetsplatserna

De nu skönjbara utvecklingslinjerna med datorer och annan elektronik innebär såväl fördelar och utvecklingsmöjligheter som problem för näringsliv, förvaltning och anställda.

- Datatekniken kommer att evskaffa arbets tillfällen, men den skapar också möjlighet till många nya. Samhället bör särskilt uppmärksamma behovet av vidareutbildning i samband med denna omställningsprocess. Sysselsättningsargumenten bör observeras vid varje sådan förändring, och analyseras från både mänsklig och ekonomisk synvinkel..
- Datasystem på arbetsplatserna måste kännetecknas av flexibilitet, individuell anpassbarhet och tolerans mot mänskliga felhandlingar. De anställda måste få starkt inflytande på utveckling av datasystem och metoder.
- De anställda bör få tillgång till egen experthjälp, samt rätt och möjlighet att delta i forskningsprojekt om datorisering på arbetsplatserna.

Sårbarhet

Med datorerna ökar samhällets sårbarhet, särskilt i händelse av krig. Väsentliga datacentraler kan bli berättiga mål för kriminella handlingar och terroristaktioner. Driftsäkerheten i stora datasystem är avgörande för att samhället ska fungera. Riskerna för en ny sorts ekonomisk brottslighet kan komma att öka.

- Datasystem måste utformas med hänsyn till säkerhet och sårbarhet. För varje system av vital betydelse för samhället bör upprättas en särskild krisplan.

Centraliserade system

- Decentraliserade system önskar säkerheten. Reservkopior och alternativa systemfunktioner förebygger att hela system öventyras vid strömstörningar. Vid genomföra systemdokumentation är väsentlig här.
- Datainspektionen kan tillgås ansvar för rådgivning i säkerhetsfrågor.

Offentliga och privata datasystem

Decentraliserade datasystem är föredragna före centrala datasystem, då de är bättre, säkrare och effektivare i förhållande till insyn och medbestämmande för berörda människor. Offentliga datasystem kan med fördel användas för att med hjälp av datorer och annan utrustning förbättra de sociala, utbildningsmässiga och kontakterna över vårt land.

- Svensk dataindustri har goda förutsättningar att expandera. Särskilt intressanta är programvaru- och datatjänstesidorna, där stordriftsförklarar sig är lika påtagliga som inom maskinvarusektorn. Statligt stöd bör i första hand lämnas till forskning och utveckling, kompletterat med teknikupphandling från den offentliga sektorn.
- Datamonopol kan inte accepteras annat än för grundläggande samhällstjänster.
- Datasystem bör byggas i etapper, med möjlighet att tidigt pröva prototyper i aktuella avseenden. Användarinflytande och flexibilitet bör känneteckna datasystemarbetet.
- Riksdag och regering skall ges full insyn i utvecklingen och införandet av de statliga datasystemen.
- Offentlighetsprincipen måste tillgripas i statliga och kommunala datasystem. Dessa måste byggas upp så att man utan hinder kan koppla in terminaler för allmänheten, där allmänheten själva kan ta ut de offentliga data de behöver.
- Offentliga datasystem bör användas för att säkerställa ett medborgerliga rättigheter verkligen blir färdiga, och inte bara för kontroll av skyldigheter.

Data över gränserna

Både personliga och ekonomiska data sprids numera över alla nationsgränser i ökande grad. Här krävs internationella konventioner och standardisering av liknande typ som post och telegraf sedan länge har. Till de problem som måste regleras här frågan om upphovsrätten till den information som sprids via datakommunikation. Sverige har intresse av att gå i täten här, liksom vi gjort beträffande integriteten.

- Principen om internationellt fria dataflöden över gränserna är viktig för att vi ska kunna uppehålla vår industri- och tjänsteexport, och vara kulturella kontakter.
- I vår utlandspolitik bör vi medverka till att utländerna får hjälp att använda sig som kunder, och som leverantörer av information, samt att de undviker de sociala faror med datoriseringen som i-länderna fått erfara.